

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจากที่พระบรมโพธิสัตว์เจ้าตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ทรงบำเพ็ญกิจสั่งสอนคนให้บรรลุตตาม ผู้ที่ศึกษาตามพระธรรมคำสั่งสอนหรือบรรลุตตามพระองค์เรียกว่า สาวก สมัยพุทธกาลก็มีภิกษุสาวกมาถามพระองค์ว่า ในศาสนาของพระองค์ สาวกของพระองค์มีหน้าที่ก้อย่าง พระพุทธองค์ตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชูระในพระศาสนา มี ๒ ประการคือ ๑. คันถชูระ ๒. วิปัสสนาชูระ” (คณธรร วิปัสสนาธุระนติ ทเวเว ชูรานิ ภิกขุติ)”

พระวิสุทธิธารมหาราช ได้ให้ความหมาย คณธ แปลว่า ร้อย, ประพันธ์, เรียบเรียง, คัมภีร์^๑ ดังนั้น คำว่า คันถชูระ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม (ปัจจุบันเรียกพระไตรปิฎก) ตลอดถึงอรรถกถา ฎีกาต่าง ๆ จนมีความรู้ความชำนาญในวิชาการสาขานั้น ๆ อันเป็นทฤษฎี

วิปัสสนาธุระนั้น ได้แก่ การลงมือปฏิบัติตามภาคทฤษฎีที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นเพื่อพิสูจน์ผล คือความจริงของวิชาที่ตนได้เรียนมานั้น^๒ ชูระทั้งสองอย่างนี้ไม่ต่างอะไรกับส่วนประกอบของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายที่มีส่วนสำคัญอยู่ ๒ อย่าง คือ กายกับใจที่อาศัยซึ่งกันและกัน กายนั้นอุปมาเหมือนบ้านเป็นที่อาศัย ส่วนใจนั้นอุปมาเหมือนคนผู้อยู่ในบ้าน บ้านจะเป็นอย่างไร จะแข็งแรงทนทาน จะสะอาดหรือสกปรกก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของบ้านผู้อยู่อาศัย เพราะทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จแล้วแต่ใจ ไม่มีสิ่งใดที่ปรากฏขึ้นมาโดยไม่ปรากฏที่จิตก่อน^๓

^๑ พระพุทธโฆษาจารย์, ธมมปทฎกถา (ปฐม ภาค), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

^๒ พระวิสุทธิธารมหาราช, ธาตวตถสังคหปาฐนิสสยะ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๘.

^๓ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริเถระ ป.ธ.๙), วิปัสสนากรรมฐาน ภาค ๑ เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกลางกองการวิปัสสนาธุระ คณะ ๕, ๒๕๕๒), หน้า ๒-๓.

^๔ พระมหารุ่งเรือง รกขิตธมโม (ปะมะชะ), “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๖๗.

ดังนั้น การพัฒนาจิตไปสู่ความเป็นอิสรภาพหรือมรรค ผล นิพพานธรรตังสองจึงเป็นหลักที่ชาวพุทธจะต้องดำเนินรอยตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกในพุทธกาลได้ประกาศให้ชาวพุทธต้องดำเนินรอยตาม

การเจริญวิปัสสนาเป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาปัญญาให้มีคุณภาพเหมาะสำหรับการนำไปใช้ในหน้าที่การงานต่าง ๆ เป็นวิธีชำระขัดเกลาอบรมสติปัญญาให้มีความรู้แจ้งเห็นจริงตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือการเจริญวิปัสสนาแต่พระพุทธองค์ทรงแยกการพัฒนาเป็นสองอย่าง คือ กายภาวนา (การอบรมกาย) จิตภาวนา (การอบรมจิต) เพื่อให้เหมาะแก่อุปนิสัยของบุคคลผู้ฟังธรรมในขณะนั้น ดังที่ตรัสแก่สังกนิครนถ์ว่า^๕

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้ได้สดับแล้ว มีสุขเวทนาเกิดขึ้น ถูกสุขเวทนากระทบเข้าแล้ว ไม่มีความยินดียิ่งนักในสุขเวทนาและไม่ถึงความเป็นผู้ยินดียิ่งนักในสุขเวทนา สุขเวทนานั้นของเขาย่อมดับไป เพราะสุขเวทนาดับไป ทุกขเวทนาจึงเกิดขึ้น เขาถูกทุกขเวทนากระทบเข้าแล้ว ก็ไม่เศร้าโศก ไม่เสียใจ ไม่รำพัน ไม่ตีกคร่ำครวญ ไม่ถึงความหลงใหล สุขเวทนานั้นแม้ที่เกิดขึ้นแก่อริยสาวกแล้ว ก็ไม่ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่ได้อบรมกาย ทุกขเวทนาแม้ที่เกิดขึ้นแล้วก็ครอบงำจิตตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะเหตุที่ได้อบรมจิต สุขเวทนาและทุกขเวทนาทั้ง ๒ ฝ่ายที่เกิดขึ้นแก่อริยสาวกผู้ใดผู้หนึ่งอย่างนี้ ก็ไม่ครอบงำจิตตั้งอยู่ เพราะเหตุที่ได้อบรมกายเพราะเหตุที่ได้อบรมจิต อักคิเวสสนะ บุคคลผู้ได้อบรมกาย ได้อบรมจิต เป็นอย่างนี้^๖ การเจริญวิปัสสนาเป็นการพัฒนาทั้งทางกาย จิต สติ และปัญญา อย่างแท้จริงตามมรรควิธีของการพัฒนาโดยเริ่มจากการจัดระเบียบร่างกายให้เรียบร้อยด้วยศีล เมื่อกายเรียบร้อยดีแล้วจิตก็จะสงบเป็นสมาธิได้เร็วขึ้น เมื่อจิตเป็นสมาธิดีแล้วก็จะพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการขัดเกลาของสติที่เป็นตัวรู้ ดังนั้น ขบวนการพัฒนาศักยภาพกายและศักยภาพจิตของมนุษย์นั้นจะเจริญขึ้นหรือไม่ขึ้น กัลยาณมิตรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตของการประพฤติปฏิบัติธรรมเพราะกัลยาณมิตรเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ดังพระพุทธองค์ตรัสแก่พระอานนท์ว่า “ในอุปัชฌาส์ สันยัตตนิกาย มหาวารวรรค แสดงถึงความเป็นผู้มีมิตรดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้น ความว่า “สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวศักกะชื่อสักระ ในแคว้นสักระของชาวศากยะทั้งหลาย ครั้นนั้นท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นัง ฌ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นกึ่งหนึ่งแห่งพรหมจรรย์เทียวนะพระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ เธออย่าได้กล่าวอย่างนั้น เธออย่างใด กล่าวอย่างนั้น ก็ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว ดูกรอานนท์ อันภิกษุผู้มี

^๕ พระเทพวิสุทธิกวี, การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^๖ ม. มุ (ไทย) ๑๒/๓๖๙/๔๐๔.

มิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปด

ดูกรอานนท์ ก็ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ย่อมเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปดย่อมกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปดคือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมเจริญสัมมาทิฐิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในการสละย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ ... สัมมาวาจา ... สัมมากัมมันตะ ... สัมมาอาชีวะ ... สัมมาวายามะ ... สัมมาสติ ... สัมมาสมาธิ อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปในการสละ ดูกรอานนท์ ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ย่อมเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปดย่อมกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์แปดอย่างนี้แล

ดูกรอานนท์ ข้อว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว นั้น พึงทราบโดยปริยายแม้ว่า ด้วยว่าเหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากโสกะ ปรีเทวะทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เพราะอาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร ดูกรอานนท์ ข้อว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียวนั้นพึงทราบโดยปริยายนี้แล

พระพุทธเจ้าเป็นกัลยาณมิตรของสรรพสัตว์ แนะนำพร่ำสอนให้เข้าใจความจริง และนำไปสู่การหลุดพ้นได้ การที่บุคคลมีกัลยาณมิตรไว้คอยให้คำแนะนำจึงเป็นเรื่องที่ดียิ่งยิ่ง แม้หากว่าเราจะรู้จักคนทั้งโลก แต่ไม่มีใครแนะนำเราได้ การมีกัลยาณมิตรที่ดีสักคนหนึ่งที่พร้อมจะให้คำแนะนำในเวลาที่เราประสบปัญหาหาทางแก้ไขเองไม่ได้ น่าจะดีกว่ามีคนรู้จักมากมายแต่เวลาประสบปัญหา กลับมองหาใครให้คำแนะนำไม่ได้เลย”^๗

กัลยาณมิตรจะเป็นผู้ชี้แนะและบอกแนวทางในการปฏิบัติอย่างถูกต้องและความเห็นชอบเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งของมรรควิธีในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมขั้นแรกตามหลักการทางพระพุทธศาสนาและเป็นการพัฒนาจิตให้บริสุทธิ์ชัดเจนเป็นอิสระขึ้นไปตามลำดับพระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการสร้างสัมมาทิฐิไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิมี ๒ ประการดังนี้คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ”^๘ ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกันสำหรับคนสามัญที่มีปัญญาไม่แก่กล้าย่อมต้องอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่นและคล้อยไปตามคำแนะนำชักจูงที่ชาญฉลาดได้ง่าย แต่ก็จะต้องฝึกหัดให้สามารถใช้ความคิดอย่างถูกวิธีด้วยตนเองจึงจะก้าวหน้าไปถึงที่สุดได้ ส่วนบุคคลที่มีปัญญาแก่กล้าย่อมรู้จักใช้โยนิโสมนสิการได้ดีกว่า แต่

^๗ ส. ม. (ไทย) ๑๙/๔/๒.

^๘ อภ. พุท. (ไทย) ๒๐ ๓๗๑/๑๑๐.

ก็ต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทางในเบื้องต้นและเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้ก้าวหน้าไป
ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นในระหว่างการศึกษาปฏิบัติ^๔

การอบรมจิตนั้นตามหลักพระพุทธศาสนามีวิธีการอบรมจิตเรียกว่า กัมมัฏฐาน มี ๒
ประเภทคือ สมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน สมถกัมมัฏฐานเน้นอบรมจิตให้เกิดความสงบ
สุข ส่วนวิปัสสนากัมมัฏฐานเน้นอบรมจิตให้เกิดวิปัสสนาปัญญา หรือวิปัสสนาญาณ

การพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีอุปสรรคเสมอ แม้การอบรมจิตตามแนวทางแห่งวิปัสสนา
ก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีอุปสรรคเสมอ สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญวิปัสสนาที่กล่าวถึงที่นั่นคือ
วิปัสสนูปกิเลส พระสัทธรรมโชติกะ ธัมมาจริยะให้ความหมายวิปัสสนูปกิเลสไว้ว่า สิ่งทำให้วิปัสสนา
ญาณหม่นหมอง^๕

บางท่านกล่าวว่า วิปัสสนูปกิเลส หรือ อุปกิเลส หมายถึง สิ่งที่ทำให้ใจขุ่นมัวหรือหลง จึง
ทำให้รับธรรมไม่ได้ หรือเป็นไปได้อย่างยากลำบาก เป็นสิ่งเกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติสมถวิปัสสนา
กล่าวโดยย่ออีกคือ กิเลสที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติธรรมนั่นเอง จึงหมายรวมถึงสมาธิและฌานอันเป็น
ส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมด้วยวิปัสสนูปกิเลส จะทำให้ติดได้อย่างเหนียวแน่น ยาวนานจะทำให้
โทษรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงญาณหรือความเข้าใจยังไม่พร้อมบริบูรณ์ จึงไปติดอยู่ในผลของสมาธิ
หรือฌานอย่างผิด ๆ คือ ติดเพลิน หรือ มีฌานญาณด้วยความเข้าใจยังไม่ถูกต้องหรือวิชา และถ้า
ไม่ได้แก้ไขแล้วก็จกติดอยู่ที่นี่ ทำให้ไม่สามารถเข้าไปถึงปัญญาชอบ (สัมมาญาณ) อย่างแท้จริงได้ และ
เมื่อไม่ได้รับการแก้ไขย่อมส่งผลร้ายตามมา คือ ก่อให้เกิดผลร้ายทั้งทางจิต เช่น หดหู่ วิกลจริต วิปลาด
ส่วนทางกาย เช่น เจ็บปวด, เจ็บป่วยต่าง ๆ ตามมาได้อย่างคาดไม่ถึงและเมื่อเกิดผลร้ายขึ้นก็ยังไม่รู้ตัว
อีก เป็นเพราะปฏิบัติผิดด้วยวิชา^๖

โทษของวิปัสสนูปกิเลสนี้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาทำให้การปฏิบัติติดขัดไม่ก้าวหน้าต่อไป
จนเกิดผลเสียต่อผู้ปฏิบัติอาจเลิกการปฏิบัติในที่สุด เพราะอุปกิเลสทั้ง ๑๐ แห่งวิปัสสนาเหล่านี้เกิดขึ้น
จากการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนผิดแนวทางด้วยวิชา จึงส่งผลให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสขึ้น ผลของอุปกิเลสนี้
อาจเป็นข้อใดข้อหนึ่งรุนแรง แต่มักเกิดหลาย ๆ ข้อ และบางข้อเมื่อเป็นแล้วก็ส่งผลให้เกิดอุปกิเลสใน
ข้ออื่น ๆ ด้วย จึงควรหมั่นตรวจสอบตนเองเป็นครั้งคราวโดยเห็นตามความเป็นจริง ยอมรับตามความ
เป็นจริง เพราะโดยปกตินี้มายาจิตของตัวตนทำให้หลง โดยการโกหกหรือหลอกลวงแม้ตัวตนเอง จึง
ไม่ยอมรับหรือไม่เห็นเป็นไปตามความเป็นจริง โดยเฉพาะถ้าเกี่ยวกับตัว (ทิฏฐุปาทาน) โดยการเลียง

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๖๒๑.

^๕ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **วิปัสสนากัมมัฏฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชาญาณการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๗.

^๖ **วิปัสสนูปกิเลส**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://nkgen.com/19.htm> , [๒๒ เมษายน ๒๕๕๔].

ไปไม่คิดให้เห็นตามความเป็นจริงบ้าง เพราะปัญญายังไม่แก่กล้าพอ หมั่นสังเกตว่ามีวิปัสสนูปกิเลสใดเกิดขึ้น และเพียรพยายามแก้ไขเสียแต่ต้น หรือปรึกษาผู้รู้ ก่อนที่จะสายเกินแก้หรือติดปลักอยู่กับสิ่งไร้สาระที่ให้โทษนี้ เป็นเวลานาน ๆ อันทำให้เศร้าหมองในที่สุดและทำให้รับคุณธรรมได้ยากตลอดจนส่งผลร้ายต่อกายและจิตของผู้ปฏิบัติเอง^{๑๒}

การเจริญวิปัสสนาจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสคือสิ่งที่ทำให้วิปัสสนาหม่นหมองและเสื่อมไป ผู้ปฏิบัติที่พบเห็นสิ่งเหล่านี้แล้วอาจสำคัญผิดไปว่าแสงสว่างคือพระนิพพานแล้วหยุดการปฏิบัติหรือแม้จะไม่สำคัญอย่างนั้นก็อาจยินดีพอใจ ส่งผลให้การเจริญสติขาดช่วงและความก้าวหน้าลดลงแต่ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจว่าเป็นเพียงทางผ่านเหมือนป้ายบอกทางแล้วกำหนดรู้ตามความเป็นจริงและปล่อยวางได้แสงสว่างนั้นก็ไมอาจเป็นอุปสรรคทำให้วิปัสสนาหม่นหมองหรือเสื่อมไปได้^{๑๓} และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือกัลยาณมิตรที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง เป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมจิตอย่างถูกต้องในวิสุทธิมรรคได้ยกตัวอย่าง พระพุทธเจ้า พระอรหันตสาวกและท่านผู้เป็นพหูสูตรทางปัญญาที่สามารถสั่งสอนแนะนำเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้ปฏิบัติได้^{๑๔} วิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสเป็นวิธีที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการสอนพุทธบริษัทให้รู้แจ้งเห็นความจริงของชีวิตและหลุดพ้นจากวัฏสงสารไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก เช่น สาวกสาวิกาของพระองค์ที่ปรากฏในสมัยพุทธกาลแต่ปัจจุบันวิธีการปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสยังมีปรากฏอยู่ตามสำนักต่าง ๆ สมัยที่ผู้ทำวิจัยได้มีโอกาสไปปฏิบัติวิปัสสนาอยู่ในสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรมเป็นเวลาสองปีมีอุบาสกท่านหนึ่งปฏิบัติวิปัสสนาแล้วเกิดโอกาสทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพราะเห็นแสงสว่างที่เกิดขึ้นซึ่งปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ยังเป็นอัมคชะไม่ใช้ทางปฏิบัติที่ถูกต้องจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำสั่งสอนกันไป

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนา ในประเด็นของความหมาย ประเภท ลักษณะ ปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสและวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาทั้งในส่วนของการไตรปิฎก อรรถกถา และจากเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ปัจเจกบุคคลในสังคมต่อไป

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน

^{๑๓} พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ) ญาณ, **วิปัสสนานัยเล่ม ๒**, พระคันธสราวิวงศ์ แปลและเรียบเรียง, (นครปฐม : จัดพิมพ์โดยซีเอไอ เซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔๑.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, หน้า ๖๒๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมาย ประเภทและลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ความหมาย ประเภท และลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทคืออะไร

๑.๓.๓ วิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องศึกษาวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาทขอบเขตมีเนื้อหาที่ต้องการศึกษาในประเด็นของความหมายประเภทลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสและศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสตลอดถึงวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและข้อมูลอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

๑.๔.๒.๑ ด้านเอกสาร

ก) ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาจาก พระไตรปิฎก โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก ๔๕ เล่ม โดยใช้พระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกอบกับบรรณธรรมา ฎีกา อนุฎีกา และผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า อรรถธรรมา ฉบับแปลภาษาไทยของมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ๙๑ เล่ม พิมพ์ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๔๔

ข) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ศึกษาค้นคว้าจากปรณวิเสส เช่น วิมุตติมรรค รจนาโดย พระยาอุปติสสเถระ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษของพระเอฮาราทะโสเมเถระ และพระเขมินทเถระ โดยพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑, วิสสุตติมรรค รจนาโดย พระพุทธโฆสเถระ ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาภมฺหาเถระ) และคณะศิษยานุศิษย์ ฉบับพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖, และหนังสือตำราพระพุทธานุศาสตร์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒.๒ วิจัยภาคสนาม

การวิจัยภาคสนามเพื่อศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกันการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาถึงวิปัสสนูปกิเลสอันเกิดขึ้นเฉพาะปัจเจกบุคคลผู้ปฏิบัติวิปัสสนาในการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานจากสำนักต่าง ๆ ๕ สำนัก ในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปาง ด้วยการสัมภาษณ์เจ้าสำนักผู้เป็นพระวิปัสสนาจารย์และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ในประเด็นดังนี้

๑. ความหมาย ประเภท และลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในอดีตและปัจจุบันเหมือนกันหรือต่างกัน
๒. เหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานคืออะไร
๓. ประสบการณ์ของเจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานแต่ละท่านเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสและวิธีปรับแก้
๔. ประสบการณ์ของโยคีที่มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วเกิดวิปัสสนูปกิเลสมีหรือไม่แล้วมีใช้วิธีปรับแก้
๕. ปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือโยคีที่มีปัญหาเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสและมีวิธีปรับแก้
๖. ลักษณะทางกายของโยคีในขณะเกิดวิปัสสนูปกิเลสเป็นอย่างไรและมีวิธีปรับแก้
๗. ลักษณะทางจิตของโยคีในขณะเกิดวิปัสสนูปกิเลสเป็นอย่างไรและมีวิธีปรับแก้
๘. คุณและโทษของวิปัสสนูปกิเลสที่มีต่อโยคี
๙. บุคคลที่เจริญวิปัสสนาแล้วไม่เกิดวิปัสสนูปกิเลสมีหรือไม่เพราะอะไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

วิปัสสนากัมมัฏฐาน หมายถึง ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิปัสสนูปกิเลส หมายถึง กิเลสที่ทำให้วิปัสสนาเศร้าหมองเป็นอุปกิเลสที่เกิดแก่ผู้ได้ตรุณอุทยัพพญาณ(อุทยัพพญาณอย่างอ่อน)และทำให้เข้าใจผิดว่าตนบรรลุผลแล้วอันเป็นเหตุขัดขวางให้ไม่ก้าวหน้าต่อไปในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

วิธีปรับแก้ หมายถึง โลกทัศน์หรือท่าทีของโยคีที่มีต่ออาการที่กำลังปรากฏของวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ มีโอกาส เป็นต้น โดยการใชโยนิโสมนสิการในการกำหนดรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เพื่อให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนคลายจากความเห็นผิดในวิปัสสนูปกิเลสเสียได้

พระพุทธศาสนา หมายถึง คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งในส่วนปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ

เถรวาท หมายถึง วาทะของพระเถระฝ่ายใต้ ซึ่งถือตามคติที่พระอรหันต์พุทธสาวกได้วางหลักธรรมวินัยเป็นแบบแผนไว้เมื่อครั้งปฐมสังคายนา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ

๑. สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) กล่าวว่า “ด้วยภาวนาวิธีที่โยคีได้กำหนดมาอย่างต่อเนื่องจนได้บรรลุตรุณวิปัสสนาญาณ (วิปัสสนาญาณอย่างอ่อน) ชื่อว่าอุทยัพพานุปัสสนาญาณ (อย่างอ่อน) อันแห่งตลอดลักษณะครบถ้วน ๕๐ โดยอาการนี้ว่า “สิ่งที่มีความดับไปเป็นธรรมดา นั้นเองเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถึงความดับไป” ดังนี้ โดยเหตุที่ได้บรรลุ (ตรุณวิปัสสนาญาณนี้) ก็นับว่าเป็น “อารทวิปัสสโก ผู้เริ่มต้นบำเพ็ญวิปัสสนา” ในระยะนั้นด้วยตรุณวิปัสสนานี้ วิปัสสนูปกิเลส (สิ่งที่ทำให้วิปัสสนาหม่นหมอง) ก็เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติธรรมนั้น” ^{๑๕}

๒. พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร) กล่าวว่า “เมื่อผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานผ่านญาณที่สามคือสัมมสนญาณมาแล้วจิตใจของผู้ปฏิบัติเริ่มจักผ่องแผ้วขึ้นด้วยอำนาจแห่งสมาธิญาณที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน จึงเป็นเหตุให้เกิด วิปัสสนูปกิเลส กล่าวคือธรรมที่เข้าไปทำวิปัสสนาให้เศร้าหมอง และเมื่อวิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ประสบพบเห็นและเกิดความรู้สึกก็นึกคิดแปลกประหลาดไปต่าง ๆ นานา ผู้ไม่เคยปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหรือผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมา

^{๑๕} สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) แปลและเรียบเรียง, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พิมพ์, ๒๕๔๖).

แล้วแต่ยังไม่ได้บรรลุถึงอุทฺตมอุทฺตมญาณนี้ จักไม่มีโอกาสได้ทราบหรือได้ลึ้มรสวิปัสสนูปกิเลสเหล่านี้เลย เป็นอันตราย” ^{๑๖}

๓. จำลอง ดิษยวนิช กล่าวถึงวิปัสสนูปกิเลสว่า “เป็นมลทินของวิปัสสนากรรมฐานจะไปบังคับไม่ให้เกิดก็ไม่ได้ เมื่อโยคีปฏิบัติจนถึงตรณอุทฺตมอุทฺตมญาณ อุปกิเลสย่อมเกิดขึ้นตามธรรมดา สิ่งที่สำคัญคือ โยคีจะต้องไม่พอใจอยู่เพียงแค่นี้ โดยหลงผิดคิดว่าตนสำเร็จมรรคผลแล้วเป็นปัจจัยให้กิเลสอื่น ๆ โดยเฉพาะตัณหา มานะ ทิฏฐิ และอกุศลธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นอีกมากมาย วิปัสสนูปกิเลสเหล่านี้จะไม่เกิดแก่ พระอริยสาวก ผู้บรรลุมรรคผลแล้ว ผู้ปฏิบัติผิดทาง เริ่มต้นตั้งแต่ศีลวิบัติ ผู้ทอดทิ้งวิปัสสนากรรมฐาน บุคคลเกียจคร้าน แม้จะปฏิบัติถูกต้องมาตั้งแต่ต้น” ^{๑๗}

๔. ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย กล่าวถึง วิปัสสนูปกิเลสทั้ง ๑๐ ประการนี้ ย่อมจะเกิดขึ้นแก่ผู้มีความเพียรเจริญวิปัสสนาในเมื่อได้บรรลุถึงอุทฺตมอุทฺตมญาณที่ยังอ่อนอยู่ ถ้าผู้มีความเพียรนั้นพลาดพลั้งหลงกลต่อวิปัสสนูปกิเลสเหล่านี้แล้ว ก็ย่อมจะเข้าถึงสภาวะที่ไม่สามารถบำเพ็ญความเพียรวิปัสสนาต่อไปได้เพราะเข้าใจผิดคิดไปว่าตนได้สำเร็จแล้ว ตนสิ้นกิเลสเป็นพระอรหันต์แล้ว อันเป็นเหตุให้ได้รับความอึดอัดใจ ขาดความเพียรที่จะปฏิบัติต่อไป ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเจริญวิปัสสนากรรมฐานอย่างยิ่ง แต่ถ้ามีอุปนิสัย วาสนา บารมีมาแต่อดีตชาติ คือเป็นบุคคลที่ควรบรรลุมรรคผล เพราะปฏิสนธิด้วยไตรเหตุ และสามารถพาตนให้ผ่านวิปัสสนูปกิเลสเหล่านี้ไปได้แล้ว วิปัสสนาญาณก็จะดำเนินไปตามแนวทางแห่งรูปนาม มีอาการเกิดดับชัดเจนและจักชัดเจนยิ่ง ๆ ขึ้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าผู้ประกอบความเพียรวิปัสสนานั้นได้บรรลุถึงอุทฺตมอุทฺตมญาณอย่างแท้จริงที่แล้วรอเวลาที่ก้าวขึ้นสู่ญาณเบื้องสูงต่อไป ^{๑๘}

๕. ฐิตวณฺโณ ภิกขุ ได้กล่าวถึง “ การฝึกอบรมจิตให้รู้เห็นความจริงของสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง เรียกว่า “วิปัสสนาภาวนา” และมีอยู่เฉพาะในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้นไม่มีอยู่ในคำสอนของศาสนาอื่นใดในโลก ทั้งนี้ก็เพราะว่าในศาสนาอื่น ๆ นั้นไม่มีหลักคำสอนของอนัตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง และจุดมุ่งหมายสูงสุดของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นก็เพื่อบรรลุมรรคผลพระนิพพานอันเป็นที่ดับความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งปวง ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไปอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา” ^{๑๙}

^{๑๖} พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๙), **วรรณกรรมไทย เรื่องกรรมทิปนี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๗).

^{๑๗} จำลอง ดิษยวนิช, **จิตวิทยาของความดับทุกข์**, (เชียงใหม่ : กลางเวียงการพิมพ์, ๒๕๔๔).

^{๑๘} ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย, **วิปัสสนากัมมัฏฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : เฉลิมชาญาณการพิมพ์, ๒๕๒๘).

^{๑๙} ฐิตวณฺโณ ภิกขุ (พิจิตร), **วิปัสสนาภาวนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

๖. พระคันธसारิกวงศ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญการเจริญสติไว้ว่าเป็นอุบายวิธีดับทุกข์ ด้วยการระลึกถึงสภาพธรรมปัจจุบันอันมีเพียงกายและใจ ซึ่งเป็นสิ่งไม่พึงยึดมั่น เมื่อบุคคลรับรู้ร่างกายและใจนี้ดำรงอยู่ชั่วขณะตามเหตุปัจจัยโดยไม่มีรูปร่างถาวรที่ควรยึดถือ ว่าเป็นเรา เป็นของเรา บุรุษหรือสตรี ก็จะหยั่งเห็นธรรมของกายใจที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน จิตของเขาย่อมเป็นอิสระจากทุกข์และกิเลสได้อย่างแท้จริงบรรลุถึงแดนเกษมคือพระนิพพานได้ในที่สุด^{๒๐}

๗. พระปณิธิตาภิกวงศ์ ได้กล่าวว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน “สติปัฏฐาน” เป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ศาสนิกในศาสนาผู้ใฝ่ใจในทางธรรมพึงน้อมนำเอามาปรับใช้แก่ชีวิตประจำวันของตนได้เป็นอย่างดี การเจริญสมถกรรมฐานที่ชื่อว่า “จตุรารักษภavana” อันเป็นกรรมฐานเบื้องต้นก่อนการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อความคุ้มครองป้องกันภัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกเพื่อฝึกจิตใจให้เข้มแข็งแล้วจึงไปเจริญวิปัสสนาแต่ก่อนที่จะเจริญวิปัสสนานั้นควรศึกษาให้รู้หลักคำสอนของพระพุทธองค์ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติจะเป็นการดียิ่ง^{๒๑}

๘. พระคันธसारิกวงศ์ ได้กล่าวถึงแนวทางการเจริญวิปัสสนานั้นเป็นหลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธเจ้าซึ่งทำให้บุคคลเกิดปัญญาหยั่งเห็นนามรูป พระไตรลักษณ์ และอริยสัจ ๔ อย่างแท้จริง การคัดค้านคำสอนตามแนวทางนี้จึงไม่ต่างจากการปฏิเสธคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการทำลายศรัทธาของผู้เลื่อมใสและส่งผลให้บุคคลอื่นที่เห็นตามต้องเสื่อมจากวิปัสสนาและมรรคผล ปัจจุบันชาวพุทธสามารถเรียนรู้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องได้ถ้าหมั่นขวนขวายแสวงหาโมกขธรรมโดยการประพฤติปฏิบัติอยู่เสมอต้องมีโอกาสที่จะได้บรรลุ มรรค ผล นิพพานเป็นที่พึงได้ในที่สุด^{๒๒}

๙. พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงการทำให้เกิดขึ้นสิ่งสำคัญประการแรกของผู้ปฏิบัติคือจะต้องเข้าหาผู้มีคุณธรรมสูงเป็นกัลยาณมิตรเพราะถ้าผู้ปฏิบัติไม่มีกัลยาณมิตรก็จะขาดความมุ่งมั่น ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรว่า “เมขียภิกษุเป็นผู้มีส่วนแห่งความเสื่อม” เปรียบเหมือนบุคคลผู้เดินทางไกลตามลำพัง ไม่มีผู้นำทาง เมื่อเดินทางสัญจรตามลำพังก็เสมือนช้างที่ไม่มีขอสับแต่ถ้าผู้ปฏิบัติสมาธิได้สดับตรับฟังคำแนะนำและคำตักเตือนจากกัลยาณมิตรเขาย่อมพ้น

^{๒๐} พระคันธसारิกวงศ์ (แปลและเรียบเรียง), มหาสติปัฏฐานทางสู่พระนิพพาน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๙).

^{๒๑} พระปณิธิตาภิกวงศ์ (สยาตอ อุ บัณฑิตะ), ความงามแห่งจิต, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิกการพิมพ์, ๒๕๕๑).

^{๒๒} พระคันธसारิกวงศ์ (แปลและเรียบเรียง), วิปัสสนานัย, (นครปฐม : ซีไอเอ็นเตอร์ การพิมพ์, ๒๕๔๘).

จากความยุ่งยากนานัปการและปฏิบัติให้ถูกวิธีได้ มีความเพียรไม่ทอดยถ์ฝึกฝนอย่างเคร่งครัดเธอย่อมบรรลุสมาธิอันยอดเยี่ยมได้^{๒๓}

๑๐. **พระญาณโพนิกเถระ** กล่าวถึงการกำหนดว่า เป็นการตระหนักรู้ที่ชัดเจนและแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ กับตัวเรา หรือ ในตัวเราตามที่ปรากฏที่เป็นขณะ ๆ ตามลำดับในความรับรู้ของเรา ที่เรียกว่า รู้เฉย ๆ เพราะกำหนดอยู่แต่ที่ความจริงแท้ ๆ ที่ปรากฏขึ้น ไม่ว่าทางทวารทั้งห้า (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) หรือใจ เมื่อใส่ใจอยู่กับสิ่งที่มากระทบทวารทั้งหกสติจะบันทึกเฉพาะความจริงที่สังเกตได้เท่านั้น โดยไม่มีการตอบสนองต่อความจริง ด้วยการกระทำ การพูด หรือการคิด เพราะการตอบสนองนั้นอาจกลายเป็นการเอาตัวตนเข้าไปพัวพัน เช่นชอบ หรือไม่ชอบ และจะต้องไม่มีการลงความเห็นหรือคิดใคร่ครวญใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าระหว่างที่เรากำลังกำหนดไม่ว่าจะในช่วงสั้น ๆ หากมีความคิดเห็นเข้ามาสอดแทรกในใจ เราก็หันมากำหนดความคิดเห็นที่สอดแทรกเข้ามานั้นอย่าปิดออกไปหรืออย่าตามไป เมื่อกำหนดสิ่งนั้นแล้วก็ปล่อยไปเสียอย่าคิดถึงอีก^{๒๔}

๑๑. **สุจิตรา อ่อนค้อม** ได้กล่าวว่า วิปัสสนาภาวนาหรือวิปัสสนากรรมฐานคือการอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามเป็นจริงหรือการเจริญปัญญาอันเป็นวิธีปฏิบัติให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะที่มันเป็นจริงอย่างนั้นรัฐธรรมนูญของชีวิตและสภาพสิ่งทั้งปวงว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และปราศจากตัวตนที่แท้จริง อารมณ์ของวิปัสสนาได้แก่ รูป กับ นาม หรือ กาย กับ จิต นั้นเอง^{๒๕}

๑๒. **ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ** กล่าวว่า คำว่า “กรรมฐาน” ในความหมายที่แท้จริงได้แก่การเจริญหรือพัฒนาทางจิตใจ เมื่อกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความหมายจริง ๆ ของศัพท์แล้ว “การภาวนา” ทางพระพุทธศาสนา ก็คือการเจริญจิต การภาวนามีจุดมุ่งหมายเพื่อชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองและสิ่งรบกวนทั้งหลาย เช่น ราคะ โทสะ พยาบาท ความอาฆาต ความฟุ้งซ่านรำคาญใจ ความลังเลสงสัย และเพื่อปลูกฝังคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น สมาธิ สติ ปัญญา ความมุ่งมั่นพลัง และความสารถในการวิเคราะห์ ความเชื่อมั่น ปิติ ความสุข ซึ่งจะนำไปสู่

^{๒๓} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ, **วิมุตติมรรค** (พระอุปติสสเถระ), พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑).

^{๒๔} พระญาณโพนิกเถระ : รจนา, **หัวใจกรรมฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (พลตรี นานแพทยชาญ สุวรรณวิภา : แปล), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๕).

^{๒๕} สุจิตรา อ่อนค้อม, **การฝึกสมาธิ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๒).

การได้ปัญญาอดเยี่ยม อันจะสามารถเห็นสภาวะของสรรพสิ่งตามความเป็นจริงและรู้แจ้งแทงตลอด
ปรมัตถสัจจ คือพระนิพพานในที่สุด^{๒๖}

๑๓. ธนิต อยู่โพธิ์ กล่าวว่า คนเราทุกคนนั้นต่างมีสิ่งที่เรียกว่าพลังอยู่แล้วในตัวกันคน
ละมาก ๆ หากแต่ไม่รู้หรือไม่เข้าใจวิธีการที่จะนำเอาพลังหรือสมรรถภาพของตัวนั้นออกมาใช้ให้เป็น
ประโยชน์ หรือนำมาใช้ได้แต่เพียงส่วนน้อยเปรียบเหมือนก้อนน้ำแข็งที่เราวางลงไปใต้น้ำ จะไหล
ขึ้นมาให้เห็นแต่เพียงส่วนน้อย แต่ส่วนมากจมลงไปอยู่ใต้น้ำ สมรรถภาพหรือพลังในตัวเราก็
เช่นเดียวกัน โดยปกติเรานำมาใช้แต่เพียงส่วนน้อย ถ้าเราไม่นำเอาพลังส่วนมากนั้นออกมาใช้พลัง
เหล่านั้นก็จะเสื่อมและฟิการไปในที่สุด^{๒๗}

๑๔. วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึง สัตว์โลกผู้เวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเนื่องจากไม่รู้จักทาง
แห่งความบริสุทธิ์ (วิสุทธิมรรค) จึงหลงอยู่ในป่าแห่งสังสารวัฏนี้ หาทางออกไม่ได้ สิ่งที่เขาคิดว่าเป็น
ทางออกและได้ทดลองออกไปก็เป็นเรื่องของการ “หนีเสือปะจระเข้” เสียร่าไป จึงเป็นการออกจาก
ปัญหาหนึ่งไปติดอีกปัญหาหนึ่ง ออกจากบ่วงหนึ่งไปติดอีกบ่วงหนึ่ง หาใช่การหลุดรอดที่แท้จริงไม่
วนเวียนอยู่ในป่า คือ สังสารวัฏอันเต็มไปด้วยภัยอันตรายนานัปการ นำหวาดเสียว น่าสะพรึงกลัว
พระผู้มีพระภาคเจ้าทางเป็นผู้รู้ทางแห่งความบริสุทธิ์ และทรงชี้ทางแห่งความบริสุทธิ์ไว้แล้ว เพื่อ
บุคคลผู้ใคร่ความบริสุทธิ์จะได้อาศัยออกไปจากสังสารวัฏนี้คือวิปัสสนากรรมฐาน^{๒๘}

๑๕. ประยงค์ สุวรรณบุบผา กล่าวถึง แนวคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าช่วย
แก้ปัญหาคความทุกข์ของมนุษยชาติได้แต่ก็ขึ้นอยู่กับ การลงมือปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าด้วยตนเอง เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือการสอนให้มนุษยชาติกำจัดทุกข์ ดับทุกข์ ทั้ง
ทุกข์กาย และทุกข์ใจ สอนมนุษยชาติให้ประกอบกุศลกรรมเพื่อความดีประสพสันติสุข คือ สงบกาย
วาจาและใจ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงพิจารณาเห็นว่า ความทุกข์นั้นเป็นโรค และความทุกข์นั้นมี
ทั้งทุกข์กาย ทุกข์ใจและการที่จะพ้นไปจากทุกข์เหล่านี้ได้ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรด้วยตนเอง
ตลาคตเป็นแต่ผู้บอกทางเท่านั้น^{๒๙}

^{๒๖} ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร และคณะ, พระพุทธเจ้าสอนอะไร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๒๗} ธนิต อยู่โพธิ์, วิปัสสนานิยม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิวพร, ๒๕๒๖).

^{๒๘} วศิน อินทสระ, สารสำคัญแห่งวิสุทธิมรรค, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๑๐).

^{๒๙} ประยงค์ สุวรรณบุบผา, จิตบำบัดแนวพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราช-
วิทยาลัย, ๒๕๔๔).

๑.๖.๒ วิทยานิพนธ์

๑. พระมหารุ่งเรือง รกขิตธมโม (ปะมะชะ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า อุปสรรคของเจริญวิปัสสนาเกิดจากการทำงานร่วมกันของรูปกับนาม โดยมีเจตสิกเป็นตัวทำหน้าที่ปรุงแต่งอารมณ์ เมื่อกุศลเจตสิกทำหน้าที่ปรุงแต่งอารมณ์ก็จะเกิดพฤติกรรมในทางดี ฝ่ายกุศลกรรม ถ้าเป็นเจตสิกฝ่ายชั่วอันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ ทำหน้าที่ปรุงแต่งอารมณ์ ก็จะเกิดพฤติกรรมในทางชั่วอันเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนทั่วตัวเองและสังคมพฤติกรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เรียกว่านิรณันท์แปลว่า เครื่องกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี^{๓๐}

๒. พรรณราย รัตนไพฑูรย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔ : ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชหมานี (โชดก ญาณสิทธิ)” พบว่า พระธรรมธีรราชหมานีได้ใช้หลักสติปัฏฐาน ๔ คือ กาย เวทนา จิต และธรรมเป็นกรอบในการสอนการปฏิบัติ โดยสอนให้ผู้เข้ารับการฝึกฝนอบรมได้เข้าใจทั้งหลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานควบคู่กันไปและในภาคปฏิบัตินั้นท่านสอนให้ผู้ปฏิบัติเน้นวิธีการแบบสมถะที่มีวิปัสสนาเป็นตัวนำตามหลักของวิปัสสนาญาณ ๑๖ วิสุทธิ ๗ เป็นกรอบในการตรวจสอบความก้าวหน้าทางการฝึกฝนอบรมจิต^{๓๑}

๓. พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนรส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรมพบว่า ในสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรมได้ปฏิบัติตามหลักในมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น ๔ หมวด คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน และในสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรมได้นำมหาสติปัฏฐานสูตรมาปรับใช้ในการกำหนดรูปแบบของแต่ละบุคคลส่วนการสอนนั้นให้กำหนดอาการเคลื่อนไหวในอิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อเกิดเวทนาหรือความคิดให้พิจารณาเวทนาและความคิดนั้นไปด้วยการกำหนดรู้^{๓๒}

^{๓๐} พระมหารุ่งเรือง รกขิตธมโม (ปะมะชะ), “ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน : ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๓๑} พรรณราย รัตนไพฑูรย์, “การศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ : ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชหมานี (โชดก ญาณสิทธิ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๓๒} พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนรส), “การศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของสำนักวิเวกอาศรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

๔. **อณิวัชร เพชรนรรัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นหลักเดียวกันกับหลักสติปัฏฐาน ๔ และหลักสติปัฏฐาน ๔ ยังเป็นหนึ่งในหลักของโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ส่วนวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีการปฏิบัติที่ต้องอ้างอิงและอธิบายในมหาสติปัฏฐานสูตร ๒๑ วิธี ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาที่พระพุทธองค์ทรงสอนโดยให้เริ่มที่หลัก อานาปานสติก่อนแล้วจึงมาปฏิบัติตามหลักของสติปัฏฐาน ๔ เพื่อให้ได้โพชฌงค์ ๗ และบรรลुพระนิพพาน

๕. **ภาวนีย์ บุญวรรณ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาอาการวิปัสสนาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติกรรมฐาน” พบว่า หลักการละวิปัสสนานั้นต้องตัดวงจรของกิเลส ตั้งแต่ผัสสะโดยการปิดกั้นการรับรู้และเมื่อได้รับรู้แล้วต้องกำหนดเวทนา เพื่อไม่ให้เกิดตัณหา วิธีการละวิปัสสนามีหลายวิธี เช่น วิธีการเจริญสติปัฏฐาน การมีสติพิจารณา กาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งมีตัวอย่างของพระเถระ พระเถรีในอดีตที่สามารถละวิปัสสนา และเป็นการละได้ในระดับปรมาตม และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการละวิปัสสนาในระดับสมมติบัญญัติเพื่อความไม่มีทุกข์ชั่วคราวได้^{๓๓}

๖. **ทรงวิทย์ แก้วศรี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” พบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสี่วิธีการของพระพุทธองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริงเรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล พระพุทธองค์ทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่า ทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย^{๓๔}

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของคณาจารย์ต่าง ๆ ที่เขียนตำราเกี่ยวกับการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน พบว่า พระพุทธองค์ทรงมีศิลปะในการสอนวิปัสสนากรรมฐานที่หลากหลายด้วยวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกเลสให้แก่ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐานให้ถูกกับอุปนิสัยของแต่ละบุคคลจึงทำให้เข้าถึงความจริงของชีวิตและพ้นทุกข์ได้ แต่ในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นเป็น

^{๓๓} ภาวนีย์ บุญวรรณ, “การศึกษาอาการวิปัสสนาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติกรรมฐาน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๓๔} ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

เพียงการนำเสนอหลักการและวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้นยังไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสให้แก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาในประเด็นของความหมาย ประเภท ลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในวิปัสสนาแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งในส่วนของพระไตรปิฎก อรรถกถา และจากเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนวิปัสสนากรรมฐานแก่ปัจเจกบุคคลและสังคมต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.๗.๑ การวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

๑.๗.๒ การวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยภาคสนามดังนี้

ก) การสร้างแบบสัมภาษณ์

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีสัมภาษณ์
๒. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบเนื้อหา
๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
๔. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะและเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง
๕. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์
๖. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ข) การเก็บรวบรวมข้อมูล

(๑) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ถึงเจ้าสำนักวิปัสสนา

กรรมฐานในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำปางรวม ๕ สำนัก เพื่อขอความร่วมมือในการขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปฏิบัติธรรมที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสและผู้เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติธรรม

(๒) ภายหลังจากได้รับอนุมัติและยินยอมให้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมถึงขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยแก่เจ้าสำนักวิปัสสนาทั้ง ๕ สำนัก เพื่อขอความอนุเคราะห์ช่วยอำนวยความสะดวกนัดหมายวันเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล

(๓) การตรวจสอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่ามีความถูกต้องชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จะดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์

(๔) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุป โดยแยกประเด็นที่ได้ตั้งไว้ในขอบเขตของการวิจัยแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย พร้อมทั้งสรุปแนวทางวิธีปรับแก้ในเชิงพรรณนา

(๕) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์จากพระวิปัสสนาจารย์ผู้เป็นเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมและผู้เชี่ยวชาญที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้นเพื่อรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในประเด็นดังนี้

๑. ความหมาย ประเภท และลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในอดีตและปัจจุบันเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

๒. เหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานคืออะไร

๓. ประสบการณ์ของเจ้าสำนักวิปัสสนากรรมฐานแต่ละท่านเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสและวิธีปรับแก้ทำอย่างไร

๔. ประสบการณ์ของโยคีที่มาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแล้วเกิดวิปัสสนูปกิเลสหรือไม่ มีวิธีปรับแก้อย่างไร

๕. ปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือโยคีที่มีปัญหาเกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสและมีวิธีปรับแก้อย่างไร

๖. ลักษณะทางกายของโยคีในขณะเกิดวิปัสสนูปกิเลสเป็นอย่างไรและมีวิธีปรับแก้

๗. ลักษณะทางจิตของโยคีในขณะเกิดวิปัสสนูปกิเลสเป็นอย่างไรและมีวิธีปรับแก้

๘. คุณและโทษของวิปัสสนูปกิเลสที่มีต่อโยคินั้นมีหรือไม่อย่างไร

๙. บุคคลที่เจริญวิปัสสนาแต่ไม่เกิดวิปัสสนูปกิเลสนั้นมีหรือไม่เพราะอะไร

ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เฉพาะพระวิปัสสนาจารย์ผู้เป็นเจ้าสำนักของศูนย์ปฏิบัติธรรมและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับวิปัสสนูปกิเลสในสำนักเท่านั้นดังนี้

สำนักปฏิบัติธรรมที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ๕ สำนักดังนี้

ที่	เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม
๑	สำนักปฏิบัติธรรมวัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
๒	สำนักปฏิบัติธรรมวัดรำเปิง(ตโปทาราม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๓	สำนักปฏิบัติธรรม ตาฉิ่ง เล้ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
๔	สำนักปฏิบัติธรรมสถาบันพิโมกขมุก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๕	สำนักปฏิบัติธรรมวัดท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบความหมายประเภทและลักษณะของวิปัสสนูปกิเลสในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่ทำให้เกิดวิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๑.๘.๓ ทำให้ได้รูปแบบวิธีปรับแก้วิปัสสนูปกิเลสแก่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน

๑.๙ กรอบแนวคิดและกระบวนการวิจัย

